

DIFERENȚE DE GEN ÎN ABILITĂȚILE COGNITIVE ȘI MOTORII LA PREȘCOLARI

Prof. Bîzdoacă Ana-Maria
Grădinița cu Program Prolungit „Mihai Eminescu”, Tg-Jiu, Gorj

Diferențele la nivelul abilităților cognitive ale fetelor și băieților explică diferitele nevoi în procesul de învățare al acestora. Abilitățile cognitive reprezintă setul de procese implicate în prelucrarea informației (raționamentul, memorarea, atenția, folosirea limbajului etc.). Sistemul de învățământ – grădinița / școala și părinții trebuie să creeze și să ofere contexte de învățare diferențiate pentru fete și pentru băieți, pentru a facilita și îmbunătăți procesul de dezvoltare cognitivă și acumulare de informații.

În perioada anilor 1990, s-a putut observa o expansiune a cercetărilor neurologice care susțin prezența diferențelor între sexe, la nivelul abilităților cognitive (Gurian, 2001). Aceste diferențe sunt susținute de diferențe structurale la nivel cortical (*amigdala – formațiune a sistemului nervos central, este mai extinsă la băieți, corpul calos – formațiune emisferică este mai bine dezvoltată la fete*), diferențe în cantitatea de neurotransmițători și de hormoni secretați. La rândul ei, diferența structurală și funcțională la nivel cortical este explicată de cantitățile diferite de hormoni prezenți în timpul sarcinii, precum și de cei secretați în perioada pubertății (Gurian, 2001).

Din perspective clasică a diferențelor cognitive între genuri, Maccoby & Jacklin (1974) publică un studiu sinteză asupra cercetărilor legate de diferențele între fete și băieți și identifică trei abilități cognitive care reprezintă diferențele cognitive între aceștia:

- *abilități verbale.*
- *abilități cantitative și de calcul (matematice).*
- *vizualo-spațiale.*

Băieții au abilități matematice și vizualo-spațiale mai bune decât ale fetelor.

Fetele au abilități verbale superioare.

Noile cercetări, prezintă diferențele cognitive și motorii de gen cu implicare directă asupra stilului și nevoilor de învățare specifice, în funcție de gen.

Cercetările neurofiziologice (PET, MRI) pun în evidență activitatea cortexului la femei în mai multe arii simultan, spre deosebire de bărbați. Acest aspect face ca femeile să posede abilități senzoriale și mnezice (*capacitate mnezică - proces cognitiv de întipărire, stocare și actualizare a experienței, sub forma recunoașterii sau reproducerii*) superioare bărbaților (Gur, 1998, apud Gurian, 2001). Astfel:

- fetele au capacitatea de a detecta mai bine sunetele pure (*tonuri ale aceleiași frecvențe*) în timpul copilăriei și al celei mai mari părți a vieții adulte;
- fetele văd mai bine în camere întunecate, însă băieții au abilități superioare în lumină puternică (Halpern, 1992.)

Diferențele de gen sunt identificate și la nivelul abilităților mnezice:

- fetele au capacitatea de a stoca, pe perioade mici de timp, o cantitate mare de material nestructurat, aleator;
- băieții sunt capabili de același lucru, doar dacă materialul este organizat într-o formă coerentă sau are o anumită semnificație pentru ei (Gurian, 2001);
- băieții au abilități spațiale și de raționament abstract, mult mai bune decât fetele.

Abilitățile verbale și cele matematice diferențiază băieții și fetele doar ca achiziții ulterioare și nu reprezintă premise de pornire în dezvoltarea individuală. Modul de utilizare și valorificare adecvată a diferențelor cognitive în procesul de învățare, poate egaliza diferența fete-băieți, la nivelul abilităților matematice și verbale (Santrock, 2001).

Aspectele cognitive care marchează diferențele de gen de învățare sunt reprezentate de diferențe în următoarele arii:

☞ **Raționamentul deductiv – inductiv**

- băieții au dezvoltate mai mult raționamentele deductive și utilizează în mod frecvent principiul general, pe care îl aplică la cazuri individuale;
- fetele au mai dezvoltat un tip de gândire inductiv, adăugând din ce în ce mai mult bazei lor de conceptualizare. Ele încep cu exemple concrete și construiesc pe baza lor teoria generală (Gurian, 2001).

☞ **Raționamentul abstract - concret**

- Băieții au dezvoltate abilități superioare fetelor în operarea asupra obiectelor în absența prezenței lor concrete. Acest aspect are implicații importante pentru facilitarea dezvoltării abilităților de calcul la fete (Gurian, 2001).

☞ **Utilizarea limbajului**

- Fetele utilizează limbajul într-o măsură mai mare decât băieții. În procesul de învățare, fetele verbalizează adesea, în timp ce băieții lucrează în liniște sau folosesc simbolistica.
- Fetele preferă informația conceptualizată în limbajul cotidian și acordă mare atenție la detalii, în timp ce băieții preferă un limbaj mai codificat, specializat și ignoră detaliile – caută argumente logice și evidențe clare în conversații sau în prezentarea de informații (Gurian, 2001).

☞ **Utilizarea spațiului și mișcării**

- Când învață, fetele utilizează mai puțin spațiul fizic - în general, acestea nu prezintă necesitatea de a se mișca.
- În comparație cu fetele, băieții utilizează mai mult spațiul fizic. Pe aceștia, mișcarea îi ajută nu doar din punct de vedere al stimulării corticale, ci și al managementului comportamentului impulsiv. Mișcarea este un element natural pentru băieți într-un spațiu închis, datorită nivelului scăzut de serotonină (*substanță hormonală secretată de celulele cromafine ale peretelui intestinal și de diverse țesuturi, cu acțiune vasoconstrictoare*) și metabolismului crescut care determină abilitățile atenționale mai reduse și comportamentul neastâmpărat (Gurian, 2001).

☞ **Utilizarea simbolisticii**

- În clasele mai mari, băieții preferă textele simbolistice, diagramele și graficele.
- Fetele preferă textul scris.
- Atât băieții cât și fetele, preferă imaginile, însă doar băieții le folosesc în învățare, pentru că stimulează emisfera dreaptă, mai bine dezvoltată la băieți (Gurian, 2001).

☞ **Avantajele învățării în grup**

- Învățarea cooperativă este foarte benefică pentru copii, însă pentru fete este mult mai ușor să realizeze sarcinile de învățare în grup și să beneficieze în urma lor.
- Performanța băieților în grup, depinde de poziția – statusul lor în ierarhia grupului. Cercetările neurologice și endocrinologice, au evidențiat că poziția în grupul de învățare este un indicator al nivelului de stres, înregistrat fiziologic ca și cantitatea de cortizol secretată. Băieții care au un status scăzut sunt supuși unui eveniment stresant și secretă o cantitate mai mare de cortizol. Acest hormon, interferează cu procesul de învățare și rezolvare de sarcini, pentru că orientează resursele corticale spre compingul emoțional (*rezolvarea conflictului emoțional*) și consumă resursele necesare sarcinii de învățare (Gurian, 2001).

☞ **Autoevaluarea performanței**

- Fetele au tendința de a evalua defavorabil propria abilitate de a performa o sarcină sau performanța în sarcină (Halpern, 1992).

☞ **Abilități motorii**

- Fetele au abilitățile motorii fine mai bine dezvoltate, decât băieții.

→ Băieții sunt mult mai activi din punct de vedere fizic decât fetele, datorită cantității reduse de serotonină. Ei au abilitățile motorii grosiere mai bine dezvoltate, decât fetele. Dezvoltarea diferită a abilităților motorii, facilitează dezvoltarea diferită a abilităților cognitive:

- Băieții se vor implica, cu predilecție, în sarcini fizice care le stimulează dezvoltarea abilităților spațiale.
- Fetele se vor implica, cu predilecție, în activități sociale, care le stimulează dezvoltarea abilităților verbale (*Gurian, 2001*).

Bariere de gen în dezvoltarea cognitivă echilibrată a fetelor și băieților. Recomandări privind îndepărtarea acestor bariere

➤ Bariere de gen din partea părinților, în dezvoltarea cognitivă a copiilor

Convingeri cu efecte negative (prejudecăți, stereotipuri) ale părinților legate de performanțele cognitive ale copiilor	Recomandări privind îndepărtarea acestor bariere
„Băieții sunt buni la matematică, dar nu le place să scrie și să citească.”	<p>Pentru optimizarea dezvoltării abilităților verbale ale copiilor, în special ale băieților, recomandăm părinților activități de tipul următor:</p> <ul style="list-style-type: none"> → <i>Creați „ritualuri” zilnice de citire – citiți copilului dumneavoastră zilnic din diverse materiale specifice vârstei și încurajați-l pe acesta ca la rândul lui să vă citească (6 / 7 ani);</i> → <i>Creați „ritualuri” de scriere – asigurați-vă de implicarea copiilor, în special a băieților, în scrierea unor bilete de mulțumire, invitații la zile de naștere, felicitări, scrisori, e-mail-uri; de asemenea, pentru dezvoltarea abilităților verbale încurajați băieții să aibă un jurnal (8 / 10 ani);</i> → <i>Concepeți împreună cu copiii, în special cu băieții, povești fantastice, pentru a facilita astfel dezvoltarea abilităților imaginative și verbale ale acestora (6 / 10 ani);</i> → <i>Concepeți împreună cu băieții, povești și personaje pornind de la jocurile de asamblare sau de la modelajele pentru construcții cu care aceștia se joacă</i> → <i>Încurajați băieții să atingă sau să simtă diverse lucruri atunci când exersează să scrie sau să citească despre acestea;</i> → <i>Pentru că procesează și construiesc mai încet mesaje verbale, oferiți băieților cu 60 de secunde mai mult pentru a răspunde verbal la o întrebare / cerință (6 / 10 ani).</i>
„Fetele nu sunt bune la matematică.”	<p>Pentru optimizarea dezvoltării abilităților matematice și de calcul ale copiilor, în special ale fetelor, recomandăm părinților activități de tipul următor:</p> <ul style="list-style-type: none"> → <i>Jucați-vă cu fetele, în diverse contexte în care există posibilitatea folosirii obiectelor concrete manipulative, diferite jocuri de numărare și de calcul (în dormitor, la cumpărături, în bucătărie);</i> • <i>„Aș avea nevoie de încă două căni! ...”</i> • <i>„Îmi poți spune câte furculițe sunt pe masă? ...”</i> • <i>„Îți mai dau trei pahare, câte pahare sunt acum? De câte crezi că mai este nevoie, ca toată lumea să aibă un pahar?” (6 / 7 ani)</i>

	<p>→ <i>Pentru a-și folosi abilitățile verbale în sprijinul dezvoltării celor matematice și de calcul, sugerați fetelor să creeze sau să creați împreună cu ele un jurnal cu expresii scrise specifice pentru matematică și științele exacte.</i></p>
<p>„Fetele se rătăcesc ușor.”</p>	<p>Pentru optimizarea dezvoltării abilităților de orientare spațială, în special ale fetelor, recomandăm părinților activități de tipul următor:</p> <p>→ <i>Jucați împreună cu copiii, în special cu fetele, jocuri de puzzle, de orientare pe hartă, de construire de hărți, pentru a facilita astfel învățarea percepută și pentru a dezvolta abilitățile de orientare și protecție spațială (6 / 7 ani);</i></p> <p>→ <i>Încurajați fetele să se înscrie în cluburile de orientare turistică;</i></p> <p>→ <i>Cumpărați fetelor și încurajați-le să folosească jocuri considerate în mod tradițional ca fiind destinate băieților (ex. construcții de clădiri, modelaje, asamblări). Stimulați implicarea în aceste jocuri creând o poveste și personaje în jurul acestor construcții;</i></p> <p>→ <i>Oferiți fetelor posibilitatea de acces la tehnologie, computer, Internet și oferiți mai multe încurajări decât băieților de a folosi această tehnologie (6 / 10 ani)</i></p> <p>→ <i>Acordați timp egal de folosire a computerului de către fete și băieți.</i></p>
<p>„Băieții sunt mult mai obraznici decât fetele. Trebuie ținuti mai din scurt!”</p>	<p>Pentru a răspunde nevoilor dinamice de învățare ale băieților și pentru a crea un cadru adecvat de învățare ale băieților și pentru a crea un cadru adecvat de învățare pentru aceștia, recomandăm părinților următoarele tipuri de activități:</p> <p>→ <i>Folosiți energia băieților pentru a vă oferi dumneavoastră ajutor (în mutarea diferitelor lucruri în casă, în realizarea curățeniei), sau pentru a oferi ajutor altor copii în sarcini de muncă sau de învățare (6 / 7 ani);</i></p> <p>→ <i>În interacțiunea cu băieții, oferiți acestora posibilitatea întreruperii activității, pentru a face pace de un minut cu scopul de a se mișca, destinde (6 / 7 ani).</i></p>
<p>„Sportul nu e pentru fete!”</p>	<p>Pentru a susține dezvoltarea abilităților motorii, în special ale fetelor, recomandăm părinților activități de tipul:</p> <p>→ <i>Jucați împreună cu fetele diferite jocuri cu mingea, pentru a le dezvolta motricitatea grosieră care este mai redusă la băieți (6 / 7 ani).</i></p>
<p>„Băieții nu au răbdare în realizarea cu mîgală a unor lucruri.”</p>	<p>Pentru a susține dezvoltarea motricității fine, în special la băieți, recomandăm părinților activități de tipul:</p> <p>→ <i>Învățați băieții să coase sau să confecționeze diferite lucruri din mărgelile pentru a-și dezvolta motricitatea fină care este mai redusă decât la fete (6 / 7 ani).</i></p>
<p>„Școala și învățatul trebuie să fie activitățile principale ale copiilor”</p>	<p>Pentru facilitarea unei stimulări corticale echilibrate la copii, recomandăm părinților activități de tipul următor:</p> <p>→ <i>ajutați copiii să realizeze un echilibru între activitățile de studio, sedentare și cele active, sportive, pentru a permite o stimulare și o dezvoltare cerebrală optime. Implicați în egală măsură fetele și băieții, în activități și cluburi sportive (6 / 14 ani).</i></p>

➤ Bariere de gen datorate dezvoltării diferențiate a copiilor

Comportamente negative ale părinților, care se constituie în dezvoltarea cognitivă a copiilor	Recomandări privind îndepărtarea acestor bariere
Unii părinți au reacții neadecvate la performanțele copiilor, manifestând indiferență sau reproș	Recomandăm părinților activități de tipul următor: → <i>Manifestați-vă satisfacția și bucuria față de activitățile realizate corespunzător de către copii (6 / 7 ani);</i> → <i>Oferiți fetelor constant răspunsuri în legătură cu performanțele lor școlare (6 / 10 ani).</i>
Unii părinți nu investesc timp suficient în stimularea autoevaluării pozitive a copiilor	Recomandăm părinților activități de tipul: → <i>Încercați să faceți fotografii sau să înregistrați prin alte mijloace momentele în care copilul dumneavoastră este eficient și realizează cu succes o sarcină. Apoi, cât mai repede posibil de la evenimentul înregistrat, admirați împreună imaginile. Aceste acțiuni ajută copiii, și în special fetele, să se simtă valorizați și să se simtă bine în legătură cu ceea ce fac (6 / 7 ani);</i> → <i>Încurajați copilul să-și personalizeze camera și locurile unde își depozitează lucrurile, astfel încât acesta să-și dezvolte sentimentul de identitate și atașament față de mediul propriu (6 / 7 ani).</i>

➤ Bariere de gen datorate dezvoltării diferențiate a copiilor

Bariere de gen, datorate dezvoltării diferențiate a copiilor, cu impact negativ asupra dezvoltării cognitive a acestora	Recomandări privind îndepărtarea acestor bariere
Datorită faptului că nu este inclusă dimensiunea de gen în stilul de învățare, atât fetele cât și băieții sunt privați de avantajele educației de gen.	Recomandăm părinților: → <i>Includeți nevoile educaționale specifice de gen ca variabilă importantă în dezvoltarea unui stil propriu de învățare.</i>

➤ Bariere de gen în dezvoltarea copiilor datorate mediului fizic și social

Bariere de gen în dezvoltarea copiilor datorate mediului fizic și social	Recomandări privind îndepărtarea acestor bariere
Unii băieți sunt nevoiți să trăiască în medii de învățare care nu răspund nevoilor kinetice ale acestora	Recomandăm părinților: → <i>Amenajați împreună cu și pentru băieți, camere mari și luminoase.</i>
Unele fete, trăiesc în medii fizice nestimulative pentru dezvoltarea abilităților lor matematice	Recomandăm părinților: → <i>Amenajați și ornați, împreună cu fata, camera acesteia cu figuri geometrice, numere, astfel încât, aceasta să se familiarizeze cu elementele matematice și cu utilizarea lor.</i>
Unii băieți, trăiesc în medii fizice nestimulative pentru dezvoltarea abilităților verbale ale acestora	Recomandăm părinților: → <i>Țineți cărți pe rafturi și în alte locuri din casă, astfel încât băieții, care nu se simt confortabil cu cititul, să se obișnuiască, cu acest stimul și cu omniprezența cărților (6 / 7 ani).</i>

BIBLIOGRAFIE

- „Diferențe de gen în creșterea și educarea copiilor” – Centrul Parteneriat pentru Egalitate
- Abric, J.-C., *Psihologia comunicării*, ed. Polirom, Iași, 2002
- Birkenbill, Vera F., *Antrenamentul comunicării*, ed. Gemma Press, București, 1997
- Dinu, M., *Comunicarea*, Editura științifică, București, 1999
- Jung, C.G., *Tipuri psihologice*, Editura Humanitas, București, 1997
- Miclea, M., *Psihologie cognitivă*, Casa de editură Gloria S.R.L, Cluj, 1994